

ZORA

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Ob Dravi. V mraku. — Oče in sin. — Ženska pisma prijatelju. — Črtice o izobraženosti jugozapadnih Slovanov. — O bodočnosti naše zemlje. — Primož Trubar. — Šekspirov Trgovec beneški. — Kujiževnost in umetnost. — Listnica. —

Ob Dravi.

Šumljajte, srebrni valóvi
Tja doli na jasen iztók,
Kjer bedni slovanski rodóvi
Ječe pod bremenom nadlóg,
Kjer v súžnjosti raja toguje,
Po zlati svobódi vzdihúje.

Nesíte jim srčne pozdrave,
Sočutja naš ískren izraz;
Povejte jim, da i težáve
Tlačéče njih, tlačijo nas;
Da z njimi zajedno trpimo,
Jim dan odrešénja želimo.

Razlijte se preko bregóvja
V okrožju pustóšnih planjav,
Razrúšite mračna zidóvja
Mogóčnih turčínskih tvrđnjav;
In réšite 'z ječe robóve —
Raz rók jim zrušíte okóve.

Hladíte jim rane skeleče,
Bistríte jim mrkle očí;
Krepčájte jim živce slabeče,
Junáške jim dajte močí,
Da dvígnejo krepko desníco
Za vero, za dom in pravico.

Pokópljíte mohamedánsko
Zvèr v Črnega móríja grób,
Opèrite zemljo slovánsko
Ostudnih turčínskih grdób,
Da svóboden ród se razvíje,
Prosvéte ga solnce obsíje.

Vatroslav.

V mraku.

Tihoto mrak na nebo privabljuje,
Menj glasno v mraku ptíčki gostolé,
Cvetice mrak v gredicah oživljuje,
In moje mrak oživlja mi srcé.

In v sobi več ne morem jaz prestati,
In hlastno vun na prosto brž hitím,
Le kadar srce moram poslušáti
Samó tedaj jaz čutím, da živím.

Nad zvézde kadar duh se moj vzdiguje,
Z obláčki misli dalje mi hité,
In z lahnim se vetričkom pomenkuje:
Hitreje v prsih bije mi srcé.

In želje v njem stotére se budijo,
A njih nobena meni jasna nij;
Občutki v njem stotéri se vrstijo,
Ki polni so najslajših harmonij.

Oj tihi mrak, ti čas mi preljubljeni,
Kot si do zdaj, ponavljaj dan se vsak,
In dan ti vsak oživljaj srce méni,
Dok bo mladosti me obdajal mrak.

P. D. - Pajkova.

Oče in sin.

Izvirna povest.

X.

Stoprv v pozni noči se razkrope piveci vina polni in počitka željni na vse strani. Mlinar ostane v krčmi, podpré glavo v dlan in zadremlje v sladki spanec, ne meneč se za minule dogodbe in za vesvoljni svet.

Ko so razdirali piveci vaške zadeve in ogovarjali osramotenega, razjarjenega Mlinarja, stopal je po stranski poti proti Zlatemu polju človek, postal sem tertje, dvignil pesti v temno nebo, kakor da bi klical maščevanja od njega, potem strašno zaklel in urneje korakal.

Na holmu pred Zlatim poljem molé razvaline nekdanjega gradú svoje temne rame v oblake. Mimo pelje bližnja pot iz trga. Ondi je slonel isto noč človek ob temnem zidovju in zakrival obraz z rokama.

Mimo pride nočni potnik, zagleda mračno podobo in kakor bi jo poznal, zakriči: „Ne bodi tepec, kaj prežiš ondi, pokaži da si mož, pokaži, kako se ravna s poštenjakom!“

Človek pri ozidju se zgane in ozré. A kakor bi bile te besede brez pomena njemu, sloní dalje nepremakljivo.

„Spaka bedasta, ne toguj zaradi tiste deklina ponosne, ki te niti vredna ni, bodi korenjak in pokaži starcu,

da spozna, kedó je berač, kaj njegova čast!“

Te besede kriči prišlec, stari Žagar nočnemu tovaršu svojemu Valentinu.

„Izgubljeno je vse, vničeno vse,“ pravi potem sin in vtrne z desnico skrivaje debelo solzo raz bledega lica.

„Če pogine vse, jaz ne, ti ne! Svet še ne vé, kedó je Žagar, kaj razžaljeno imé,“ pristavi z hripavim glasom starec in zagrozi z žulavo pestjo proti tihi vasi v dolini.

„Molite oče, molite in prosite, vse je preč, ona umira, vse je razrušeno!“, vsklikne z otožnim glasom sin in hoče zbežati dalje v temino.

„Tako! to imenuješ vse, družega nič, in tvoje ime, moje ime, po krivici izgubljeno moje posestvo, to ni nič, sin? O peklo, to ni nič? ne, to je, to je v nebo kipeče ropstvo! — A jaz storim, da ne bode nič, nič, jaz si storim pravico.“

Strašno zablíšcé oči starcu pri teh besedah. Da, to ni starec, to je junak, ki zaklinja maščevanje, pogubno osveto svojemu nasprotniku.

Kakor brez uma drvi prišlec dalje potem in se izgubi v noči. Od daleč

pa se čuje še njegova trda stopinja, maščevalni klici v nočno nebo.

Kake dve uri pozneje se v hipu razsvetli nočno nebo. Sredi Zlatopolja se jame dvigovati dim v gostih oblakih. Iskre plešejo visoko pod nebom, v zvoniku zaklenka otožni zvon, krik zagrmí: „gorí, gorí!“ Malo trenutkov pozneje švigajo strašni plameni nad — Mlinarjevo streho. Ljudstvo hití, beži, vije v obupu roke, pomaga in križa roke, vedoč, da je rešitev nemogoča.

„Mlinarjevi cekini se topé!“ se čuje od strani glas.

„Ogoljufani bankovci dajo tako moč plamenu,“ pritakne drugi in izgine med množico, kakor da bi se ne bilo zgodilo nič posebnega.

Jok, obupni klici se čujejo zdaj iz prvega nadstropja. Ženska podoba se prikaže na oknu, katero objemlje vže valovje plamena in dima.

„Gorjé, Rezika, Rezika, rešite jo pomagajte!“, zagrmé klici. Vse ostrmi, se pogleduje. Dva moška poskušata v poslopje, da bi jo rešila, a nezavestna omahnetá silne vročine.

Obupljiv jek zadoni med gledalci.

Zdaj razrije z orjaškimi močmi nekdo množico, kakor blazen plane v plamen, ne meneč se za grmeče tramovje, padajoče oboke.

„Valentin, Valentin!“ zadoni zopet iz stotero grl.

Čez nekaj trenutkov se prikaže zopet rešitelj z bledo, onemoglo bolnico v rokah, in se izgubi urno v noči. Gledalci dvignejo Reziko in nesó v bližnjo hišo in poskušajo, da bi jo vzbudili k zavesti, in morda vdihnili videzno izgubljeno življenje.

V malo urah je na mestu Mlinarjega ponosnega poslopja kup pepela in golo temno zidovje.

V tem trenutku posije bleda luna izza oblakov, kakor bi obžalovala tudi ona človeško gorje in kazala v mrkli luči kraj, s tolikim trudom, pravičnimi in krivičnimi močmi pridobljenih zemskih zakladov, kup pepela.

Tamkaj v pol razpadlem, razrušenem uljniku, kjer se je prikazal prvi plamen, pa najdejo ostanke človeškega života in spoznajo v njih starega — Žagarja. Kakor blisk se raznese ta strašna vest po vasi, po okolici, na daleč krog in krog. Ljudje pa zmajujejo z glavami in ugibljejo, kedo je kriv te nesreče, ali nesrečni oče, ali njegov sin. Da ona niste nekriva tega gorjá, razlega se od ust do ust.

Stoprv v jutro se vrne Mlinar iz trga in najde na svojem domovju kup razvalin in pepela. V brezupu divja okrog. Braniti mu morajo, da ne plane v pojemajočo žrjavico, da si ne vzame sam življenja.

Posled se zgrudi na ogljeno tramovje, zakrije obraz z rokama, in nesreča mu izvabi potok solz iz očes, ki se vsipljejo po bledem licu, a strašnega gorjá, vzbujene vesti, zakaj ga je obiskala ta nesreča, izbrisati ne morejo, in kako neki?

XI.

Beli sneg léže po teh dogodbah na zemljo. Lipa zeleni potem v spomladi sredi vasi, cvete, razsiplje svojo vonjavo in zopet rumeni njeno listje in šumi na zemljo.

Eno leto, a vendar koliko sprememb je prineslo v tiho dolino. Minule dogodbe so se skoraj pozabile, le pri vinu v krěmi so jih razdirali piveci in ugibali, kako in kaj. Eni so tudi trdili, da Mlinarju ne škodi, da se mu ne godi krivica, kajti srea nima,

usmiljenja nima on in ga tudi ne za- služi.

Reziko je stoprv jesensko solnce izvabilo iz boleniške postelje. Pose- dala je kakor nekdanj na vrtu pod ši- rokovejatim orehom, z obrazom obr- nenim v samotno goro, ondi, kjer gleda slamnata streha molčeče žage izza otožnih, zelenih smrek, raztresenih mecesnov. A to ni nekdanja Rezika. Ta blede obraz, ta pogled, ta podoba, ni enaka osemnajstletni lepi deklici. Mlinar je isto popoldne resnega lica in s pipo v ustih hodil okoli novega, belega poslopja in ukazoval in zapo- vedoval osorno in ponosno, kakor nek- daj, kakor bi se ne bilo nič spremeni- lo v njegovem gospodarstvu.“

Ko je zagledal sloneti Reziko, kakor kamenito podobo vprto v za- hajajoče solnce, otrpnil je, potegnil z desnico po čelu, kakor bi si hotel iz- brisati nekaj neprijetnega iz spomina in pristavil: „Ko pride ženin, ozdravi se, vesela bode, kakor so vse. Možitev je najboljše zdravilo ženstvu.“

V tem času je storila Rezika na- tančniše znanje s staro Barbo iz za- gorske žage, kajti sorodnost v osodi kaže tolažbo v občnem, svetovnem gorju. Saj kakor Rezika, zapuščena je bila tudi stara ženica. O Valentinu ni slišal živ človek besede od one noči, ko je rešil Reziko smrti. — Njegov oče pa je našel radovoljno ali nesrečno smrt v požaru, tega ne ve nihče.

Ko sloni tako Rezika v večernem žaru, pride po stezi skozi vrt lahna stopinja stare ženice in videč samečo deklico, se jej približa in jej položi koščen roko na ramo.

Rezika se zgane in zarudi, kakor bi se bila prestrašila stare znanke.

„Kaj zopet premišljuješ in ugib-

lješ, Rezika? Umiri se, vdaj se osodi, tako mora baje biti!“

„Kedo ti je rekel, Barba, da sem žalostna? vesela sem, kolikor je moč,“ povzame deklica in pobesi v zadregi lep, rosen pogled.

„Rezika, Barba je stara kakor zemlja, izkusila je mnogo na svetu in njen pogled ne goljufa, vtrjen je v brezštevilni borbi, tudi ti ne zakriješ skrivnosti. Zapisane so ti na obrazu in povsod in Barba jih ume tako, ka- kor ti sama,“ pravi stara ženica in sede poleg mlade tovaršice.

Tihota nastane potem, kakor bi se vstavilo gorje v dvojnih srcih, ka- kor da bi se spremenjala žalost v tiho strmenje.

„O pozabila bi vse, bila bi srečna in vesela, odpustila vsemu svetu, ko bi le ne bilo omadeževano njegovo ime, sodba, da je hudodelnik, da je on kriv minule nesreče,“ vzdihne črez nekoliko deklica in zakrije obraz v bele roke.

„Ljubezen ne pozna časti, in imen, njej zadostuje lastna misel, edin čut, da je bila srečna nekdanj, akoravno kratek čas, saj se sreča ne meri po dolgosti,“ pravi stara ženica, prime Reziko za tresočo rokó in pristavi: „Čuj me blago dekle; Valentin je bil najblažji mladenec, tega te je prepri- čal v trenutku, ko te je zapustil ves svet. On, ki sodi nad nami, mu bode poplačal, združil vaju po tolikih izkuš- njah v nerazvezljivej ljubezni.“

Kakor, da bi se pozlatilo otožno jesensko nebo še enkrat v otemnelih solnčnih žarkih, tako požari Reziki blede obraz pri teh besedah. Z obema rokama se oklene stari ženici krog vratú in šepeče:

„O dejala sem vedno, mislila noč in dan, da je Valentin najblažji člo-

vek, da ga le svet črni, da se vrne še vesela pomlad, kaj ne, da se vrne pomlad najine v prvem svetu zamorjene sreče?“

Zopet vtihne vse, od daleč se čuje šumenje gorskega potoka, mrak leže na goro in dolino, prva zvezda se vtrne na večernem nebu, zlata večernica, zvezda ljubezni.

Dolgo še slonite Rezika in stara šenica v večernem hladu, in Barba mora pripovedovati — o nekdanjem Valentinu, o lepi minulosti. Tedaj oživi zopet deklici obraz, v mrklem očesu se užiga nova iskra, večno mla-

dega upa, jasen pogled v lepo nekdanjost.

In ko spremlja pozneje Rezika tovaršico po pogorju in pride na isto mesto, kjer je slonela zadnjič z Valentinom, kjer je počilo sproženo orožje, pretrese jo strah in zdi se jej, kakor da bi videla ondi ob molčeči samotni žagi sloneti njega, kakor da bi vrtelo zopet valovje koló. Bledega lica hiti potem mimo nekaj tako dražih krajev, saj tiho, samotno je vse krog in krog, kakor da bi žalovala celo brezčutna narava z nesrečnim človekom.

A. Koder.

(Dalje pride.)

Ženska pisma prijatelju.

VI.

Prijatelj! Kdor sodi, bode sojen, pravi pismo. Takó sem menda tudi jaz nekje Vam pisála. A samo pisála; ker ravnala se jaz pa vendar nisem po teh besedah, kajti skoro v vsakem svojem pismu sôdim in rešetam ljudi in njih dejanja, kakor mi pravijo. Ali kazen za to meni nij izostala; tudi pri meni se je uresničil gore navedeni opomín.

Prijatelj, sodila sem in zató sem bila tudi jaz sojena. Očitalo se mi namreč je, da sem preveč stroga v sodbah, da ženske in tudi moške — te pa ne takó naravnost — bičam v svojih spisih, pak da ne smem pozabiti, da sem bojê še mlada ženska, brez izkustva, in da torej niti moje hvale niti moje graje nihče ne bode posebno v ozir jemal. Tudi se mi je pisalo, da se moji spisi sicer čitajo, pa skoz ostre očale kritike, da še oni nimajo prave veljave, ker sem jaz,

njih pisateljica, bojê stoprv dvaindvajset let stara in torej še — negodna, moj duh še ne dovolj dozorel. A dostaviti še moram, da eden mojih gg. nasprotnikov méni, da moji spisi „vsaj enkrat utegnejo še kaj veljati“! Nekaj nade mi še torej vendar ostaja!

In vendar mislim jaz, da, ko bi tudi bila še-le osemnajst let stara, smela bi svoje mnenje povedati, ako bi le ono dostojno bilo. Sicer pa, baš ker vem, da se ne jemlje še popolni ozir na moje sodbe, zdi se mi zdaj toliko lože soditi, ker vem, da s svojo grajo nikomur ne škodim, s svojo hvalo pa tudi nikogar ne povišujem.

Ne vem, morda se motim, ali zdi se mi, da človeku, kojemu z dvaindvajsetima letoma nij se še vzburil duh, da se temu tudi pozneje ne bo več. Jaz zdaj ne govorim o sebi, sebe hočem popolnoma prezreti, samó to Vam kot prijatelju na uho povém, da nímam dvaindvajset let,

temveč že — triindvajset. Ali kar jaz velikih pesnikov in pisateljev poznam, povsod se mi je odkrilo, da ako tudi so se nekogi še le v dozorelih letih svetu prikazali, vendar pri vseh se je talent prikazal že pred dvajsetim letom njih življenja.

Takó n. p. Goldoni, koji je italjanskemu narodu obilo zanimivih glediščnih iger spisal, zložil je že v svojem osmem letu glediščno igro, kojcej so se vsi čudili. Ovidij je že kot otrok pisal lepe poezije. Béranger, imeniten liričen pesnik francoski, dal je svoje pesmi natisniti, ko je bil stoprv šestnajst let star. Schiller je s triindvajsetim letom že spisal prvo svojo dramo: „Die Räuber“, in Calderon bil je pisatelj uže s štirinajstimi leti. Isto tako lord Byron. Tudi naš Preširen, kakor sem zvedela iz zanesljivih ust, spisal je svoje najlepše pesmi v svojih dvajsetih letih, vsaj pred tridesetim. Zdravnik in strogi, še živeči italjanski filozof Mantegazza tudi dokazuje, da tragični talent, posebno pa pesniški, se prikazuje že pred osemnajstim letom, ter da raste do petindvajsetega leta. V teku teh sedem let je namreč človeški duh najbolj ognjen, in v tej starosti človeško srcé vsak čut živeje čuti, kakor pozneje.

Pisateljski, filozofični in humoristični talenti pa, da postajajo energični še le po petindvajsetem letu in da rastejo in se utrdijo do petdesetega in višega leta.

Se vé, da je tukaj govor samó ó veleumnih nikakor pa ne o srednjih pisateljih in pesnikih, kojih je toliko, kakor gob po dežju.

Ker sem Vam danes, prijatelj, nehoté napisala uže toliko števil, naj

Vam še nekoje navedem, da bode moje pismo postalo popolni račun.

Veliki geniji, ne samó, da se v še jako rani mladosti prikazujejo, temveč so tudi trajajoči do jako pozne starosti. Tizian n. pr. je še malal z devetindevtedesetimi leti, in Hayez, tudi umetnik v malariji, namalal je še kot starec prvi poljub tako ognjeno, takó ganljivo, da ga mladeneč z dvajsetimi ne bi bil mogel z večim čuvstvom. Manzoni pisal je še z devetindevtedesetim letom; Ciceron in Humboldt, kakor se mi pravi, pisala sta tudi še v visoki starosti velikanske proizvode. Mnogi imenitni učenjaki so v poznej starosti s perezom v roki umrli.

Dokazano je tedaj, da umetniki in učeni ljudje, ako zmerno in pošteno živijo, višo starost dosežejo, nego navadni ljudje. Zakaj? To je morebiti fiziologična uganka. Jaz v svojej porednosti bi skoraj ménila, da morebiti zató, ker navadno učeni ljudje nič kaj preveč ne cenijo življenja in baš zató kot v kazen dalje živijo. —

In jaz, prijatelj, kadar čitam kojo pesem ali koji spis od človeka, ki je uže dopolnil petindvajseto leto, in ne najdem v njem ne pravega čuvstva, ne duha, ne energije, ga koj na skrivnem obsojujem ter menim, da tak človek ne bo nikdar kaj posebnega proizvajal.

Za danes bodi dovolj! Danes sva površno pregledala tuje zaklade, namreč tujih narodov talente, spodobi se, da pregledava enkrat tudi naše slovenske in sicer slovstvene moči. A te bodeva, ker jih nij preveč, bolj na tanko in sicer o svojem času preresetarjala. Podajam Vam prijateljsko roko!

P. D. - Pajokva.

Črtice o izobraženosti jugozapadnih Slovanov.

Prava omika, ta dar božji, ni samo blago nekterih, marveč lastnina vsega človeštva. Ona vodi posamezneža pa tudi cele narode do njihovega namena. Viši namen, dolžnost in zapoved ljubezni za posameznega pa tudi za cele narode je, da od svojega dobra deli tudi svojim bratom. In res vidimo, da omikani narodi tudi uplivajo na človeštvo sploh, kajti njih omika razprostira svoja krila po celem svetu do najdaljnjih narodov.

Toda, ako ogledujemo in opazujemo širjenje omike, za katero narodi zapadni tako vrlo delujejo, zapazimo pri tem, da so ti narodi na precej napačni poti, da se ne drže nazorov, katere bi jim mogla kazati luč prave omike; opazimo tudi, da se je omika pri njih razvila nekaj preveč na tesni in sebični podlagi. Opazimo tudi, da je ona sicer sama na sebi dobra, toda oziroma na druge narode precej sebična in drznemo se trditi, da je ona, kar se tiče njenega odnošaja in upliva na druge narode, še precej nedovršena in nepopolna.

Namen omike, kakor omikanih narodov po našem mnenju je, da koristijo oni vsemu človeštvu. Toda narodi zapadni pri tem ne delajo vselej na korist svojih bratov, temveč skoro edino in edino na svojo korist. Namestu da bi širjenjem omike osrečevali druge narode, delajo pri tem edino na širjenje svojega življa in uničenje tujega. Princip svobode je, da ima vsak človek in vsak narod pravico do lastnega razvitka, in temu nasproti ravnaajo narodi zapadni, kakor da bi svoboda veljala samo njim, a ne vsem. S tem kažejo, kakor da bi bili sprejeli načelo starih

Rimljanov, ki so tuje narode trebili. To je veliko nasprotje, katero kaže, da omika zapadna še ni pripravna k osrečenju narodov in človeštva. In vendar prava omika ne more biti zopernaravna, temveč primerna naravi narodov, naravi človeštva, katero je svoje bitje prejelo od stvarnika.

S tem pa ne rečemo, da bi omika sama na sebi, kot razvitek narodom bila škodljiva, temveč le to, da omika narodov zapadnih je pomanjkljiva in nedosledna in nedovršena. Prava omika deluje za občni prid, brez rasločkov.

Razmišljeva je narode in njihove življenje, moramo je v njihovem razvitku poudarjati sploh od dveh strani. Na eni strani imajo oni lastnosti in življe, ki so lastni vsem skupaj, ki imajo enako veljavo in enake koristi za vse človeštvo. Sem moremo šteti sploh omiko, vednost in umetnost samo na sebi, potem zadeve gospodarske, na kolikor se tičejo enakih razmer kraja in iz njega izvirajočih enakih namenov in koristij; dalje zadeve društvene, državne, na kolikor zadevajo njih razvitje in delovanje posebnih društev v brambo svojega obstanka, svojega prava in razvitka.

Na drugi strani ima pa zopet vsaki narod za-se nekatere posebne lastnosti in neko posebno naravo, ki je lastna njemu samemu, kot narodu, kot fizičnemu bitju. Sem spada vsakega naroda lastna pravica do svojega bitja, narodni jezik in neovrgljiva in nedotakljiva pravica do svojega razvitka, potem vera in dušno življenje.

Ako vzamemo te sedaj imenovane posebnosti še v ožem pomenu, moramo sploh reči: življenje vseh narodov,

njih razvoj in njih koristi in nameni so eni in tisti pri vseh; loči je samo jezik in iz tega izvirajoče posebnosti narodne in dušeslovne. To pa ne môti visokega namena človeštva, temveč je je stvar vredjena od stvarnika samega, kateri hoče toliko različnost v naravi, pa vendar povsod prečudno harmonijo. Naša naloga tedaj je, to harmonijo in soglasje vrediti in izvesti, ne pa motiti ali uničiti je!

Kako pa bi se mogla ta harmonija vrediti in ktere poti bi se morala poprijeti prava omika, da bi osrečevala vse narode? —

Razmere, v ktere so stopili narodi po tako velikem razvitku v vednosti in napredku, vodijo do tja, da je treba v dosego mnogih koristij združenih močij in velikih sil. Ker so pa nekteri narodi mali in nezmožni, da bi mogli vsestransko napredovati, nastane potreba, da se jih združi več v dosti močne zveze, da dosežejo vzajemno svoj namen, v prid vsakega posameznega in vseh skupno. To so narodi že tudi poskušali. Toda do zdaj še niso prišli tako deleč, da bi znali mirno bivati drug poleg drugega. In vendar je to mogoče, in bo tudi moralo biti mogoče, ako narodi nočejo uničiti drug drugega in pa skupnega napredka!

Narodi zapadni so v številu močni in neodvisni drug od drugega. Če prav so bili nekteri, n. pr. Nemci, Italjani dolgo časa needini v državnih zadevah in razdeljeni v posamezne deželice, vendar so v omiki, v znanstvu in v

drugem napredku delovali skupno in vzajemno, in to jih je vodilo s časoma tudi k zedinjenju državnemu. Pri tem so bili dovolj močni vsak za sebe v razvijanje samostalno in so delovali vsak na lastnih tleh. Pri širjenji omike med druge narode so delali v svojem smislu in na svojo korist, niso pa šli tako deleč, da bi bili razmišljevali, kako bi njihova omika koristila tudi drugim. Baš nasproti so mislili, da morajo drugi narodi, ako hočejo postati omikani, se poprijeti njih omike. Po njih nagledih, ktere kažejo še do danes, vendar ne več tako rezko, je edino njihova omika osrečevalna tudi za druge, ako se ti tako rekoč zlijejo z njimi vred v eno celoto. Zapadniki povsod vidijo le svoj lastni „jaz“. Dokler pa ti nazori kraljujejo v Evropi, dotlé tudi ne bodo mogli narodi mirni bivati drug poleg drugega, kar nam žalostno kaže obraz srednje in južne Evrope. —

Pri Slovanih jugozapadnih pa so se vsled že znanih vzrokov razvila posamesna narečja in slovstva, in to je v teku časov se utrdilo tako, da je dandanes njihova različnost stvar dovršena, in da si ne moremo lahko misliti odstranjenja teh razrečij in njihov slovstev, in pa tako brzo verovati v kako prostovoljno zlitje vseh v eno samo narodno skupino. Med Slovani temi pa so vseljeni še drugi narodi neslovanski in tako nastajajo različne še tem večje. — R.

(Konec pride.)

O bodočnosti naše zemlje.

„Kako dolgo bode svet stal?“
— čul sem mnogokrat prašati; —

„kedaj bode konec svetá?“ — premišljeval je že gotovo vsak, ki je v sv. pismu

čital, da se bode enkrat vse v prah zdrobilo, da bo solnce otemnelo, da ne bode več lune in da bodo zvezde padale z neba na zemljo.

Ali. kedaj se bo zgodilo vse to?

Ljudstvo si marsikaj pripoveduje ter si poskuša na razne načine razložiti to, kar mora enkrat priti, ko mene in tebe več ne bo, ko bodo razna pokolenja in plemena izginila z naše zemlje. —

Čul sem nekdam praviti, da je nekje zapisano prorokovanje, da bode svet stal le „tisuč osemsto let in še in še.“ Tedaj bi nam bila že leta šteta, dnevi in ure določene. Razumljivo je tedaj tudi, zakaj je ljudstvo tako boječe, kadar nenadoma kaj pride, bodi si silna nevihta ali kaka nebeška prikazen, kakor n. p. zvezda repatica ali hudi potresi, itd. Kajti misli si, sedaj in sedaj bo konec svetá, sedaj pride „sodnji dan.“

Poglejmo, kako bi se dalo znanstveno raztolmačiti, kedaj bo konec naše zemlje, t. j. kedaj se bo vse na zemlji tako spremenilo, da ne bode mogoče nobenemu bitju več živeti?

Kakor različne sile na zemljo uplivajo, tako različni so načini, po kojih zemlja svoje prebivalce izgubiva. Kateri upliv pa bode na zemljo največi, nij še nam sedaj mogoče določiti. —

Fizika nas uči, da je vesvoljni svet napolnjen z nekim prozornim in tako tankim zrakom, kojega éter imenujemo, da niti ne moremo njegove tege tehtati, niti prave njegove gostote določiti, in ki milijonom teles skoro nobenih ovir na njihovih potih ne dela. Nebeška telesa se vrté okoli svojih solnc, kakor bi se gibala v popolnoma praznem prostoru.

Pa če je tudi eter tako tenak,

kakor breztelesen duh, vendar mora on kot telo druga telesa pri njih teku ovirati, kakor voda in zrak. Nasledki teh ovir so, da gubivajo nebeška telesa po časi nekoliko hitrosti svojega bežanja; in enkrat mora priti čas, da se hitrost tekanja tako zmanjša, da se vsa ta telesa ustavijo, dokler jih zopet kakova sila ne spravi v tir.

Naša zemlja teka okoli solнца s hitrostjo 4 milj v eni sekundi. Ta hitrost se mora v éterovem morju, ki svetski prostor napolnjuje, enkrat zmanjšati, sredobežnost zemeljska mora ponehati. Kolikor pa sredobežnost pojemava, toliko se mora bližati zemlja solncu, zaradi mejusobne privlačnosti, ki veže zemljo s solncem. Tako mora enkrat sila mejusobne privlačnosti zmagati nad sredobežnostjo, ki drži sedaj zemljo v toliki daljavi od solнца in zemlja se mora zopet združiti z onim telesom od kojega se je ločila, iz kojega telesa se je rodila.

Da bi morala vsa živa bitja pri tem združenju biti pokončana, razumi se samo ob sebi, ako solnce goreče ostane; pa tudi tedaj, ko bi se solnce med tem ohladilo, da bi iz goreče, tekoče tvarine, trda mrzla gruča postala, morala bi zemeljska bitja že zaradi pomanjkanja toplote poginiti, gotovo pa pri združenju obeh teles, ki bi se tako hitro zgodilo, da bi se morali obe telesi zopet v gorkoti raztopiti. —

Pa tudi, ko bi se ta združitev ne bi zgodila, ali vsaj po neizmerno dolgem času, mora se vendar enkrat na zemlji vse tako spremeniti, da ne bode mogoče nobenemu bitju več živeti.

Kako mirno se nam tudi zdi na zemeljski obli, kjer v kratkem času našega življenja, našega veselja in trpljenja površje naše zemlje dozdevno

vedno enako ostaja izvzemši nekatere večje, pa samó krajevne spremembe kakor zemeljske plaze, razpoke hribov in gor, razjede tekočih vod na enem, naplave na drugem kraju itd.! Vendar se vrše v tisuč in tisuč letih spremembe, ki površje naše zemlje popolnoma predrugačujejo. Ako pregledamo geologične tvorbe od onega časa, ko se je prva sklad iz prastarega morja na ohlajeno skorjo zemeljske oble usela, vidimo, da se je „suha zemlja“ vedno bolj širila do današnjega dne. Morje, ki je s kraja gotovo pokrivalo celo zemljo, stopalo je vedno bolj nazaj, in vedno več suhe zemlje se je prikazovalo, in tako smemo trditi, da bode tudi v prihodnje še morje vedno se nazaj pomikalo.

Ali kam se izgubiva morje? Ali postajajo morebiti večje globine po morjih, kamor voda izteka; ali izpuha morje v zrak in se tam v svetskih prostorih izgubiva? Niti eno, niti drugo. Voda se razteka v zemeljski skorji po njenih luknjicah in razpokah, razjeda in stvarja ondi razna kamenja, ter se spaja kemično ž njimi v tako imenovane „hydrate“. Voda tako zvezana z raznimi tvarinami ne more več priti na površje naše zemlje ter je za vselej s površja izginila. Bolj ko se razhlajuje ognjeno-tekoče jedro naše zemlje, tem več vode zamore prodreti skoz zemeljsko skorjo v neizmerno globino, ter se tam z raznimi rudninami zvezati v hydrate, in mogoče je, da enkrat zemeljska skorja tako vso vodo popije, kakor jo je že zdavna popila lunina skorja. Ako bi se to zgodilo, gotovo ne bi bilo mogoče živeti nobeni rastlini in tudi mnogim živalim ne, ker znano je, da vse rastline k svojemu življenju potrebujejo vode.

A ne samo voda se izgubiva v zemeljski skorji, tudi kislec in ogljenčeva kislina iz našega ozračja. Prvega potrebujejo živali pri dihanju, ogljenčeve kisline pa rastline, iz koje si ogljenca dobivajo.

Velikanski skladi premoga, ki se tu pa tam v zemeljski skorji razprostirajo, kjer se vlečejo več sto štirjaških milj, so se napravili iz rastlin, ki so iz zraka ogljenčevo kislino dobivale, ter jo v sebi razkrojile v ogljenec in kislec. Prvega so za svojo zgradbo porabile, en del drugega pa zopet v zrak nazaj poslale. Po teh velikih skladih premoga smemo sklepati, da je bilo v prejšnjem času mnogo več ogljenčeve kisline v zraku, nego sedaj, da je zamoglo toliko velikih rastlin in tem hitreje rasti. Ako mi sedaj ta premog zopet žgemo, t. j. ga v ogljenčevo kislino spremenjamo, vendar ne bode nikoli več toliko ogljenčeve kisline v zraku, kot prej, ker jo rabijo tudi nekatere živali, kakor školke in vretenčarji, posebno pa se mnogo rudnin ž njo veže v tako zvane „karbonate“. Akoprem na mnogih krajih ogljenčeva kislina iz zemlje izpuha, kakor iz ognjenikov ali vulkanov, vendar je ne pride toliko v zrak, kolikor je vsak dan rastline, živali in kamenje porabijo. Mnogo ogljenčeve kisline prihaja v zrak tudi po živalih, ki pri dihanju kislec v se srkajo, ter ogljenčevo kislino izdihavajo. In prišel bode čas, ko bodo rastline navezane na samo to ogljenčevo kislino, koje živali od sebe dajejo. Kako revno bode tedaj rastlinstvo, lahko si mislimo, ako sedanje rastlinstvo rastlinstvom prejšnjih geologičnih tvorb primerimo.

D. S.

(Konec pride.)

Primož Trubar.

(Dalje.)

Vest o tem je na Kranjskem evangeličane jako radostno vzdramila, posebno pa se je eden mož za to stvar zanimal, Janez (Hanns) Ungnad, baron Sonneški.

Ta se je bil cesarskemu komorniku Janezu Ungnadu, kojemu je cesar Friderik I. 1462 trdnjavo Sonneg s posestvom vred v junskej dolini na Koroškem bil podelil, kot najstarejši sin narodil. Svoja mladostna leta je preživel na dvoru cesarja Maksa I. in je v kratkem postal slavljén vitez. Kot deželski glavar štajerski se je boril proti Turkom l. 1532 in to s srečnim uspehom pri Lienzu, menj srečno na Ogerskem l. 1537. L. 1540 bil ga je cesar Ferdinand za višega vojskovodjo peterih notranje-avstrijskih dežel: avstrijskih, slovenskih (windischen) in hrvatskih, postavil; l. 1542 je proti Turkom 10.000 konjenikov vodil. S svojo prvo soprogo, grofice Thurnovo imel je 20 sinov in 4 hčeri. Evangeljska vera je bila njemu kakor mnogim tadanjim gospodom po Avstriji priljubljena. in on je bil odločen in vztrajen nje branitelj. Prošnjo notranje-avstrijske gospode do cesarja Ferdinanda za svobodno veroizpovedanje je tudi Ungnad podpisal.

Za slovensko biblijo ima ta Ungnad čisto posebnih zaslug, kakor bode pozneje dokazano.

Izdajo slovenskega sv. pisma je ondaj pospeševal tudi deželni glavar vürtemberski, Janez Brenz. Obče je vladala želja, brž in brž videti en kos tega dela. Tiskanje je prevzela Morhardova tiskarna v Tubingi, ali ker je tedaj v Tubingi morija razsajala

in se je Vergerius nje bal, prenesli so tiskarno v Reutlingen. Tisek se je začel sredi avgusta l. 1555; zaradi korekture moral se je Trubar iz Kemp-ten-a v Reutlingen preseliti.

Tako je tedaj l. 1555 prvi evangelič v novoslovenskem jeziku prišel na svitlo in to na 90 listih v osmérki.

Načelni list ima slovenski predgovor na 6 straneh, podpisan od Vergerija in Trubarja kot obènih izdateljev. Potem stoji „Summarij vseh Capitolov“ na 18 straneh. Potem pride zopet beseda „Slovenec“ in naposled prevod sv. Mateja na 160 str. Konec knjige je napolnjen s citati iz evangelista Janeza, Mateja i. dr. in s kratkimi besedami izdajateljev do čitalecv.

Ob istem času je bil izdan Abecedarij, ki je sodrževal ríman „O če naš“, potem „katekizmus“ s kratkim razlaganjem, oboje z latinskimi črkami, o čem se Trubar v predgovoru izpričuje, češ. da mu je zmanjkalo „nemških“ črk. Potem sledí italijanska molitev „Oratione de persiguitati et feruscitati per Evangelio e per Giesu Christo“ s slov. prevodom. Kakor prva, tako je tudi druga knjiga s celoma izginila in nobena knjižnica ju ne hrani več.

Po želji Vergerijevej naj bi bil zdaj Trubar prevajanje biblije neprestano nadaljeval, ali on tega nij hotel. Bil je presramežljiv, da bi nadaljeval delo, o kojega vrednosti nij še vedel mnenij iz svoje domovine. Stoprv zvedevši, da je ono njemu na hvalo, vzél je ostale tri evangeliste in zgodovino apostolsko v roké, kar

je vse do jeseni l. 1556 dovršil in v natis dal.

Jako podučno in zanimivo je poročilo, koje nam o tem delu Trubar sam v svojem nemškem predgovoru k I. delu novega testamenta daje. On tam piše:

„Ko je Vergerij prišel na Nemško in moje bivališče zvedel, dal mi je v pismih vprašanje: ali bi si jaz upal, biblijo v slovenski (windische) in hrvatski jezik prevesti (dolmetschen). On sam bi hotel pri tem delu z dušo in telesom, z imenjem in življenjem sodelovati; tudi mu je k temu nekotih knezov in gospodov pripomoč obljubljena. — Jaz mu na to dam s kraja pismeni, potem pak v Ulmu v pričlo nekotih visokoučenih bogoslovcev ustni odgovor, da takega dela ne bi mogel izvršiti. Razve tega, da jaz niti hebrejskega niti grškega jezika ne znam, dela mi tudi slovenski jezik zapreke, ki je ubog z besedami in pomanjkljiv v izrazih. Pri tem se on tudi v mnoga narečja deli, koja so v časih na enem kosu zemljišča, ki po jedva dvoje troje milj méri, jako različna. Kar se hrvaščine tiče, bi jaz Hrvata menda že za silo razumel, ali čitati in pisati po hrvatski ne znam. Ali ko bi se mi pridalo dvoje kranjskih ali spodnještajerskih duhovnikov ali drugih učenjakov iz teh dežel, ki slovensko dobro znata, pri tem pa še latinski in nemški razuméta, in potem dva Hrvata, ki znata dobro po dalmatinsko in bosansko govoriti, in koja tudi cirilsko ali hrvatsko (t. j. glagolsko) pismo dobro poznata, potem se upam dela lotiti. Po zrelih premišljanjih dobil sem od Vergerija nálog, po 4 duhovnike pisati, kar sem tudi skoz posebnega sla (poslanca) storil.

Ali jedva dva taka duhovnika mogli smo pri vsem svojem trudu in z vsemi stroški najti, ki bi se temu poklicu bili odzvali, enega slovenskega, ki pa je uže na početku pota zbolel in umrl, in pa enega hrvatskega iz Dalmacije, ki je latinski in italjanski ob enem znal.

Slednji je srečno dospel in celo hrvatsko biblijo rokopisno s seboj prinesel. To biblijo je bil, kakor je vsaj trdil, l. 1547 iz vulgate prestavil in s hrvatskimi (t. j. glagolskimi) črkami napisal ter l. 1554 izvršil.

Tega najdenja biblije bila sva jaz in Vergerij silno vesela. Uže sva menila, da hrvatska biblija je najna. Ko pa smo začeli njegovo spisano biblijo z novejšimi prevodi primerjati in smo jeli hrvatske (t. j. glagolske) pismenke k stavljenju in tiskanju pripravljati, bili smo ne malo osupnjeni, ko nam Hrvat pové, da on nij prišel, da bi se tam mudil, no samó, ker je čul, da se namerjava z velikimi stroški biblijo na hrvatski jezik prevajati. Zato je on prišel, da jih s svojim delom očividno prepriča, da je takova biblija uže spisana, da se torej lahko trud in stroški takega dela prihranijo. On tudi bajè vé za kraj in za priliko, kjer bi se njegovo delo brez vsega njih truda lahko tiskalo. Ali kolikor smo mu nevarnosti in zapreke onega tiskovnega kraja dokazovali, kolikor mu je tudi Vergerij obečal, ako ostane, da namreč dobí od nekega 'kristijanskega' kneza po 100 for. na leto do konca življenja, — vse je bilo zastonj: mož je s svojo biblijo odišel v Dalmacija, in se nij hotel dalje nego štiri dni pri nas muditi.

Med tem časom sem po Vergerijevem nálogu Mateja na slovensko prevel in sem dal po njegovej želji

po odhodu onega Dalmatinca ta evangelij posebej v natis, pridevši mu razlaganje katekizma in skoro prejšnjemu enak abecedarij.

Sedaj je Vergerij hotel, da bi jaz s prevajanjem napredoval, ali jaz sem dotle prenehal, da bi vedel, kakó v onih deželah razumni ljudje sodijo o poskušnji z evangelijem sv. Mateja. Ta poskus se je izvršil po sreči. Sedaj sem se stvari z novič lotil. Prizadeval sem si, tiskani prevod še bolj popraviti. Delo vseh evangelijev in apostolske zgodovine sem izvršil jeseni l. 1556.“

Sledečega leta, 1557, je prišel tudi prvi del njegovega novega testamenta na svitlo. Ta knjiga, koje se dva iztisa nahajata v ces. dvorskej knjižnici Bečkej, sodržuje:

1) nemški predgovor s slovensko molitvico in dveh straneh, kterima sledí zopet načelni list s kratkim sodržanjem (Summa) sv. pisma;

2) slovenski (windischer) koledar za l. 1557. z letno tablico in nakazom, kako bi koledar do l. 1630. lahko služil, napravljenim po M. Joh. Hildebrandu, Tubinškem profesorju;

3) rime o dobrem vremenu in o razdelitvi letnih časov, o najdeljše in najkrajše noči;

4) najimenitnejše dobe zgodovine od Adama do l. 1557;

5) pregled knjig starega in novega testamenta;

6) dolg slovenski predgovor o najvažnejših (führnehmsten) dvehinšestdesetih poglavjih „kristjanske“ vére, prav za prav prost prevod Melanchthonovih „loci communes theologici“:

7) četiri evangelije z apostolsko zgodovino;

8) pregled in kratko razlago nedeljskih in drugih praznikov, njih

evangelijev, prav za prav kratke razgovore o njih v dveh delih, iz Lutrovih, Melanchthonovih in drugih razlag („Postille“) vkup nanesene.

Slovenski prevod je napravil, kakor v nemškem prevodu sam pravi, po dveh latinskih, dveh nemških in enem laškem novem testamentu. Zaradi jezika posluževal se je tudi neke hrvatske mašne knjige, ktera je v kratkem preje v Benetkah v lat. pisavi bila natisnena. Posluževal se je tudi neke knjige: „Erasmii annotationes“ z raznimi drugimi pripomočki.

V predgovoru tudi obeča, da bode „liste“ (Episteln) izdal; ker pa so ti težavnejši, trebalo je k temu tudi več časa. Po njih izdelanju je potem hotel starega testamenta se lotiti.

Dalje se hvali, da je to preje zaprečevano delo neki v resnici pobožni mož (Brenz?) pospeševal. Tudi izreka proroško slutnjo, da bode Bog za njim vzbudil ljudij, ki bodo delo od njega početo bolje opravili in dovršili,¹⁾ vendar pak se početniki, če prav niso vsega dobro zadeli, ne smejo zaničevati. On si je prizadeval tako prevajati, da ga vsak Slovenec, naj si bo Kranjec, Spodnje-Štajerec, Korošec, Kraševcec, Istrec (Histerreicher), Dolenec („Niederländer“) ali Bezjak (prebivalec križevačke, varaždinske in zagrebške županije (odtod toliko Wesiakov, Wesiakov na Raščici) lahko razumeje.²⁾

¹⁾ V resnici je od tega časa celo sv. pismo uže trikrat bilo na slovenski jezik prevedeno; posebni njega déli pa še po večkrat.

²⁾ Za Trubarja je samo današnje Gorenjsko imelo ime „Kranjsko“; vsi drugi déli dežele so imeli posebna imena, takó prebivalci Krasa-Kraševcev ali Krašanov, prebivalci Dolenj-

Zató je tudi pri svojem kmečkem slovenskem jeziku ostal, kakov se govori v njegovem rojstvenem kraju; hrvatskih ali drugih nenavadnih besed nij hotel sprejemati niti kovati. Vendar je nekoje reči, za koje mu prave slovenske besede niso bile znane, v prenesenem smislu („impropric“) prestavil.“

Podpis se glasi: „Tübingen 9. Juni 1557 Primus Trubar, Crainer.“

Prvi zvezek drugega dela njegovega novega testameta, obsezaajoč za

zdaj samó pismo sv. Pavla do Rimljanov, je bil izdan l. 1560. Predgovor temu prevodu je poklonjen cesarju Maksimilijanu, ki je znan kot prijatelj in pospešitelj slovanskega knjigotiska — in ima datum: „Tübingen, 1. Jänner 1560 in podpis: „E. K. M. unterthänigster Caplan Primus Trubar, Crainer, der christlichen Kirche zu Kempten Pastor.“

Iz spisov M. Valenčaka.

(Dalje pride.)

Šekspirov Trgovec beneški.

I.

Delom velikih pesnikov se je lože čuditi, nego jih razlagati ali pa celó posnemati. Kar je v resnici špecifično, samosvojno, tega nij moči srečno posnemati. Mi marljivemu mladiču, ki ima talenta in volje, lože ukazujemo: idi tja, moj sinko, in stori, kakor so storili modri možje v življenju, bodi pravičen in npravstven, — a čudovato bi bilo ukazovati mu: idi! posnemaj Sofokleja in spiši nam enako izvrstnih dram! Posnemovalec je navadno pritlikovec proti originalu.

skega-Dolenjcev, isto ime tudi Spodnje-Štajerci; tako je tudi Metlika bila za-se. —

Ali ne samo tu navedene krajine s Krasom, Gorico in Istro, temveč tudi vsa civilna Hrvatska je bila takrat in še do prejšnjega stoletja pod slovenskimi deželami sodržana; pravih Hrvatov išče Trubar samó v današnjem turškej Hrvatskej v Bosni in sploh v Dalmaciji, takó da mu je hrvatsko („krobatisch“) bosansko in dalmatinsko enakoveljavno. Pis.

Igre Šekspirove — kar je ta pesnik sonetov in manjših pesnij sploh spisal, to jako zaostaja za igrami — so takošna dela, pri katerih s početka samó strmimo, bodi-si, da jih čitamo, še bolj pak, kadar je na odru gledamo predstavljane.

Kaj je vzrok našemu strmenju? — Kratek odgovor na to vprašanje dati je težko. Mi se pred vsem čudimo jeziku samemu, polnemu živih slik, vzetih iz prirode in življenja, a vedno namérjenih na dotičnih oseb značaj in položenje. Posebno na mestih, kjer se strastni dogodki in prizori vršijo in v samogovorih je Šekspirov jezik poln živosti, ognja in globokih mislij, kakor n. pr. v znanem prizoru iz Hamleta: „To be or not to be. . . Al' biti al' ne biti, je vprašanje.“ Enakih prizorov pa je na kupe pri tem pesniku nahajati.

Občudovanja vredna so ona mesta v Š., kjer misli o življenju in njega borbah izrazuje. Menda nij nijeden pesnik svetá o tem globljejših mislij in tajnostij razkril, nego on. Staro-

grški tragiki: Sofoklej pred vsemi (Evripid je zofist) so tudi globoko izraževali človeško osodo, a vendar ne takó temeljito kakor Šekspir; kajti oni so v vsem, kar je človeškega, iskali edino nit „osode“, one skrivne, celó nad bogovi vladajoče roke, kterej se vse bivajoče mora umikati in pokorjevati, a Šekspir se postavlja v središče človeškega mišljenja in čustvovanja samega ter iz tega izvaja vse človeško blágo in gorjé. On tudi veruje v pravičnost, v ono „némezis“, kterej zapade človeški greh v kazen in pravični poplatek z nevzgodó, ali človeku daje moč in na izbiro, njej zadostiti ali pak nje strahovito nezadovoljnost vzbuditi. Starogrški tragiki dajejo nadvlado nad človekom bolj zunanjim uplivom, koji so nepremakljivi, Šekspir polaga človeško srečo na človeka samega dlan, češ, izberi si! In takó je utisek Šekspirovih dram globlji in mogočnejši; kajti straši — pa tudi oblažuje — nas misel: ti sam si svoje sreče ali nesreče kovač! Tujej nadsili se upogibati ne bi bila naša krivda; greh torej, koji storimo, peče nas tem bolj, ker je naša krivda, ne zaslepljenje od drugod.

Kar na dalje Šekspirovim igram toliko živosti daje, to je prezanimivo naslikanje glavnih oseb v teh dramah. Te osebe nam se v svojem mišljenju, govorjenju in dejanju tako resnično predstavljajo, da ima značaj vsakateré nekaj čisto posebnega, nekaj takó individualnega, kakor da bi bile vse iz zgodovine vzete ali po resničnem življenju narisane. Kdo n. pr. ne pozná značaje Hamleta, Ofelije, Otéla, Lira, Mekbeta, Ričarda, Heinrichov, Folstafa i. t. d.? Šekspir je v tem oziru tako bogat in raznovrsten v popisovanju in iznajdbah značajev, kakor življenje

samo, koje toliko raznovrstnih ljudi in značajev proizvaja.

Neka posebnost Šekspirove muze pak je premišljeno mešanje šaljivih in resnih prizorov, ali bolj rekoč, vrstjenje resnih prizorov s šaljivimi, da si gledalec nekoliko odpočije. Te lastnosti ne pozna pred-Šekspirska dramatična umetnost. Pri Eshilu, Sofokleju, tudi Evripidu — velikanih grške tragike — česa takega zastonj iščemo; tam gledalcu k večemu petje korovo daje oddih. Šekspir — pravi sin ščegavega in ob enem resnega naroda anglijsko-saksonskega — pak nam v najresnejših igrah predstavlja komične prizore, in take, ki jih ali posebne komične osebe, ali pak celó glavni karakterji sami predstavljajo. Primérov komike prve vrste najdemo n. pr. v Romeo in Juliji, druge n. pr. v Hamletu. Hamlet sam v časih komične prizore proizvaja, n. pr. v pogovorih z Rosenkranzom. V Šekspiru tedaj nahajamo združeni dve imenitni sposobnosti duhá: šaljivost in resnost, *vis comica* in *vis tragica*. Odkar je Šekspir to vvel, navadno tudi drugi pesniki v tem oziru ne zaostajajo; prim. Schillerja v svojej trilogiji Wallenstein. O tej posebnosti Šekspirovega duhá bodem še imel priliko govoriti.

Jako zanimiv je Šekspir gledé iznajdeb predmetov svojim igram. V tem oziru je on čudovit. Z ene strani porabljuje on zgodovinske ali take osebe, koje so iz pravljic znane; pa tudi izmišljenih oseb in značajev pri njem ne manjka. Vendar pak se Š. ne drži suženjski dane podlage, nego iz danih starih predmetov in situacij stvarja nove podobe, kakor n. pr. iz historičnega Hamleta ono zmes vsakoršnih značajnih ingrediencij, „Šekspirovega Hamleta“.

Najčudovitejši pak je Š. v zvezo-
vanju prizorov in razvijanju dejanja.
V tem je on mojster nad vsemi. Tek
njegovih dram vrši se v nenadejanih
slučajih, ali končno, kadar drama pred
nami stoji dovršena, čudimo se, kakó
prosto in kakó prirodno se je vse to
razvilo! Nekojim se ta prostost zdi
baš preprosta, da ne rečem pre-
prosta, ali ti ne pomislijo, da je baš
v tem največa umetnost in previdnost.
Svet sicer želi bolj zapletenih, bolj

zavitih in nenavadnih dejanij, ali prava
umetnost praša: ali je baš ta tek de-
janja pripraven, osebam primeren, sam
na sebi naraven? In baš v tem oziru
je ona igra, kojo sem v dokaz zani-
mivega, pa vendar prostega razvijanja
dramatičnega dejanja izbral, namreč
„*Trgovca beneški*“ (The Marchant of
Venice), vzgledna, zanimiva in izvrst-
na. O tej igri naj torej v sledečem
več povem. J. Pajk.

(Dalje pride.)

Književnost in umetnost.

„*Dichter-Stimmen aus Oester-
reich-Ungarn*“ se zove nov nem-
ški časopis, kojega izdaja literat *Hen-
rik Penn* v Beču (Wien III. Rosumof-
sky-Gasse Nr. 10) in stane na leto po
fl. 5.—. Tega časopisa 1. list leži pred
nami v okusnej obliki (v velikosti „Zore“).
V njem je raznih poezij raznih nemških
poetov, med temi R. Hammerling-a, Tau-
ber-ja, Jos. Weilen-a, K. Em. Franzos-a,
Čabušnika i. dr. Zanimiv je ta časopis,
ker jemlje razve nemških tudi drugih
jezikov poezije v svoje predéle. V 1. listu
ste dve taki: ena italijanska od C. Cerri-ja
in pa ena od našega Fr. *Levstika*, v ori-
ginalu in Pennovem nem. prevodu. Do-
kter nam ne pride več listov v roké,
ne moremo še svoje popolne sodbe iz-
reči. Uredovan, kolikor se doslej vidi,

ta list nij slabo. Vederemo! — G. prof.
Turkuš v Ljubnem (na Gornje-Štajer-
skem) je napisal v tamošnji realgim.
program razpravo o predmetu Šekspi-
rovega Mékbeta (Macbeth-a). — Pro-
grami slov. gimnazij nam še niso došli
do rok. — „Brencelj“, priljubljeni,
dolgo že pogrešani in težko pričakovani
burkež, bo z jutrajšnim dnevom zopet
začel izhajati po dvakrat na mesec v
svoji stari „lažnjivi“ obleki in šaljivimi
podobami. Cena mu ostane stara, nam-
reč po 3 gold. za celo leto, po 1 gold.
50 kr. za pol leta in po 80 kr. za čet-
rt leta. Le brž naj si ga naroči vsak,
ker druga številka pride brž za prvo in
se bo pošiljal le tistim, ki ga bodo na-
prej plačali. („Novice.“)

Listnica.

Ako se zopet obračamo k gg. na-
ročnikom s ponovljeno prošnjo, naj dotič-
niki blagovolijo naročnino doplatiti, bojimo
se skoro, da nam ne bi kdo, ki to čita,
tega za zlo jemal. Ali ker veliko škodo
trpimo pri tej neredovitosti in se še čem
veče bojimo, in ker menimo, da kakor
vsak človek, tako tudi založnik slov. lista

sme svoje terjati, zato ponavljamo svojo
prošnjo e enkrat in to prav nujno.

G. N. na Reki: Pričakujemo. — G.
D. S. Sprejeli, kakor vidite. — G. dr. Kr.
Nismo Vas pozabili. — G. F.—s. Srčen poz-
drav! — G. Orb. v B. Prosimo natanje
adrese. —

Tisk. pom. Na str. 234 čitaj: Pajkova.